

KÁPOSZTÁSSY BÉLA

**Készület és ünneplés
A jegyeskurzus mint a házasságkötés
ünneplésének minőségét alapozó és elmélyítő
lelkipásztori alkalom***

A házasságkötés körüli lelkipásztori feladatok a papság számára igen összetett kihívást jelentenek, és korántsem elsődlegesen a szertartás levezetésének vonatkozásában. A jegyesoktatás integráns része a házasságkötés lelkipásztori eseményének, hiszen a jegyesek lelki és gyakorlati felkészítését célozza, s így az ünneplés egészére hatással van.

Jelen tanulmány célja, hogy a jegyesoktatás folyamatát sajátos megközelítésből tekintse át: nem elsősorban a felkészítés során átadandó tudásanyagot szeretnénk ismertetni, hanem azokat a szempontokat, amelyek segítségével liturgikus ünneplésünk elmélyültebbé tehető.

A házasság szentsége a beavatás szentségeivel ellentétben a keresztény identitás szempontjából nem tekinthető lényegileg meghatározónak, sokkal inkább olyan szentségi történés, amely *sajátos karaktert kölcsönöz* a keresztény életnek. A szentségek közül talán a házasság az, amely legmélyebben beágyazódik a társadalmi és családi hagyományokba, s amelynek ünneplését emiatt erőteljesen átszínezik a helyi szokások. A házasságkötés liturgiája éppen ezért az egyháztörténet folyamán a legkülönbözőbb formákat mutatja.¹

A házasság szentsége egymással ellentétes szempontokat egyesít magában, hiszen az embernek mind a testi, mind a spirituális valósága fontos szerepet játszik benne, s ugyanakkor az esküvő egyike az emberi élet legitimebb, s egyszersmind legszociálisabb történéseinek.

* Elhangzott a MALEZI-ben az „Amit Isten egybekötött” ünnepi szimpózium A házasságkötés szertartásának rendje magyar kiadása alkalmából, 2006. XI. 17.

¹ Vö. Paul DE CLERCK, „Il sacramento del matrimonio”: *Exultet. Enciclopedia pratica della liturgia*, (Ed. ital. Daniele Piazzi), Querniana (eredeti fr. kiad.: 2000) Brescia 2002, 255–261. BOROBIO, „Matrimonio”: *La celebrazione nella Chiesa vol. II.*, Dionisio Borobio (ed.) Elle Di Ci, Leumann (Torino) 1994, 551–659. Roberto TAGLIAFERRI, „Sposarsi nel Signore”, *Celebrare il mistero di Cristo Manuale di Liturgia vol. II.*, Associazione Professori di Liturgia, CLV, Roma (1996) 2001, teológiai összefoglalás, 407–448.

■ A FELKÉSZÍTÉS SZAKASZA

A liturgikus ünneplésért felelős lelkipásztor szemszögéből a felkészülésnél lényeges kérdés, hogy kikkel és hogyan találkozunk kurzusaink alkalmával?

A házasságkötés szertartáskönyve Előzetes tudnivalóiban utal arra, hogy a plébánosoknak folyamatos feladatuk az, hogy a legkülönbözőbb módokon a házas állapot megőrzésére és tökéletesítésére segítsék a krisztushívőket, mégpedig már a gyermek-, illetve fiatalkortól kezdődően. A felkészülés tehát elvileg a fiatalkortól fogva folyamatosan történne a keresztény közösség közös alkalmain.² A jelen lelkipásztori helyzet azonban azt mutatja, hogy a házassalandók egyre ritkábban érkeznek egyházi közösségeinkből, és mivel a hitről, az egyházzal és a házasságról való közfelfogás szinte percről percre rohamosan változik,³ a jegyesoktatásban korábban általánosan alkalmazott módszerek egyre inkább elégtelennek tűnnek ahhoz, hogy a házasságra felkészítendőket hitben való kísérését és továbbsegítését elősegítsék.⁴

A házasságkötésre jelentkező párok többsége hitéleti szempontból legfeljebb az elsőáldozásig jutott, és bevallottan mindenekelőtt egy szép szertartást szeretne, mégpedig egy olyan családi körben ünnepelve, amely hitéletileg hasonló, vagy nemegyszer még ennél is alacsonyabb szinten áll. Ezeket a jegyeseket elsődlegesen az új társadalmi státuszba való átmenetet fémjelző és körülrajzoló ünnepélyes vallásos rítus iránti igény hozza a plébániára, s a házasság keresztény felfogásának sajátosságai érthető módon ismeretlenek előttük.⁵

² Előzetes tudnivalók 13–14. pont.

³ P. DE SANDRE, „Nuovi percorsi di legami di coppia”, Romani Cecolin (a cura di), *La celebrazione del matrimonio. Cammino antropologico ed esperienza di fede*, Collana Caro Salutis Cardo 11, Messaggero, Padova 1995, 83–93.

⁴ Gondolhatunk itt a rövid, hittani bevezetőből álló elbeszélgetésekre, vagy arra az igyekezetre, amely a kereszteselés utántól kihagyott szentségeken rövid idő leforgása alatt készséggel – és feltételezhetőleg megkérdőjelezhető lelki haszonnal – „átsegíti” az esetlegesen érintett jegyeseket. Az idők jelei arra indítanak, hogy készen álljunk egyházunk hagyományos lelkipásztori módszereinek szükség esetén történő újragondolására és újrafogalmazására. Vö. Francois DENIAU, „Prima del matrimonio”: *Assemblea Santa Manuale di liturgia pastorale* (ed. ital.), Joseph Gélineau (a cura di), Edizioni Dehoniane Bologna, (1989) 1991, 511–514.

⁵ Ez a hiány nem elsősorban intellektuális természetű, amit egyszerű oktatással áthidalhatnánk, hanem sajnálatosan azt az értékrendet és habitust érinti, amely elengedhetetlenül szükséges lenne egy keresztény értelemben vett házasság megvalósításához. Az egyre összetettebb lelkipásztori helyzetekkel nap mint nap szembesülő lelkipásztorokat nem sok minden segíti a tájékozódásban. A gyakorlatban felvetődő számtalan kérdés pasztorálteológiai átgondolása a papképzésben – ritka kivételektől eltekintve – szinte teljesen hiányzik, noha örömdetesen létezik néhány kiváló összefoglalás a magyarul elérhető szakirodalomban. Néhány hasznos anyag a témával kapcsolatban: *Jövönk a család (1) A jegyesség*, OLASZ PÜSPÖKI KONFERENCIA, A CSALÁDPASZTORÁCIÓ ORSZÁGOS IRODÁJA, A FIATALOK PASZTORÁCIÓJÁNAK NEMZETI SZOLGÁLATA, Új Ember, 2005. TOMKA Ferenc, *Lelkipásztori szentségtan*, PPKE HTK, Budapest 2002. TOMKA Ferenc, *Lelkipásztori teológia és az új evangéli-*

Mindezek ellenére szinte mindig megtalálható náluk valamiféle félig tudatos vágyakozás a transzcendenssel való megerősítő találkozásra, még ha ezt legtöbbször kevéssé is képesek körvonalazni. Ez általában még azokról a felekről is elmondható, akik lelkipásztori igyekezetünkkel szemben látszólag kifejezetten kritikusak, és első közelítésben úgy tűnik, hogy csak a párjuk vallási igényének mintegy kényszeredetten megfelelően hajlandók eljönni a felkészítésekre.

Egy, a jegyespár lelki fejlődését szem előtt tartó figyelmes felkészítés képes arra, hogy e meglévő igényre építve felelevenítsen és elmélyítsen időközben feledésbe merült, illetve csupán gyermeki szinten megragadott vallási tartalmakat.

Már a pusztán tényben, hogy házasságkötési kérésükkel a fiatalok az Egyházhoz fordultak, felfedezhetjük azt a nem tudatos elképzelést, hogy az Egyház maga módján képes segítséget nyújtani nekik életútjuk e kitüntetett szakaszán.

Az első találkozás alkalmával nem feltétlenül az a feladatunk, hogy a fiatalok hitének és életvitelének minőségét vizsgáljuk, majd kissé rosszalló fennhanggal szembesítsük őket a nyilvánvaló hiányokkal. Mindenekelőtt vegyük komolyan a kérésüket, és tegyünk meg mindent azért, hogy az emberileg lehetséges legteljesebb módon felkészülhessenek a házasságra, hogy házasságkötésük ünneplésének eseménye eleven szentségi történet lehessen.⁶

A felkészítő alkalmak során fontos, hogy teret engedjünk vágyaik, reményeik, az evangéliummal egybecsengő (vagy adott esetben azzal ellenkező) elképzeléseik kifejezésének, és segítségükre legyünk⁷ ezek elmélyítésében, illetve adott esetben megtisztításában. Elfogadva azt a vágyukat, hogy szerelmüket a házasságkötéssel kifejezzék, és Isten áldásával megpecsételjék, törekednünk kell arra, hogy egy lépéssel tovább segíthessük őket onnan, ahová addig eljutottak.

Ha a felkészítő lelkipásztor és a jegyesek között az oktatás folyamán bizalmi viszony alakul ki, az a szertartás elevensége szempontból meghatározó jelentőségű, sőt, tágabb értelemben véve hatással lehet az új házaspár életének elkövetkező évtizedeire is.

A jelenlegi magyar helyzetben a jegyeskurzusra jelentkező fiatalok túlnyomó része már hosszabb ideje együtt él.⁸ A házasság előtt együtt élőknek is

záció, Szent István Társulat, Budapest 2006. Elsősorban a fiataloknak ajánlva: *Én meg Te Mi*, szerkesztette BEÖTHY-MOLNÁR András – BUKOVCSKI Antal, Noe, Budapest 1995.

⁶ Vö. *Előzetes tudnivalók* 37. pont.

⁷ A jegyesoktatás során először többek között tisztáznunk kell az érvényes házasságkötés alapvető feltételeit. Tanácsos, ha mindez dialogikus formában történik, és a körülbelül három hónapra elosztott alkalmak egy fokozatosan mélyülő megértésre és önreflexióra vezethetik a fiatalokat.

⁸ A közös életet az ilyen párok a ma elterjedt felfogás szerint a házasságra való felkészülés részeként értelmezik. Ezen adottsághoz a konkrét esetekben minden további nélkül viszonyulhatunk elfogadóan, azzal együtt, hogy a beszélgetések során kifejtjük, hogy az Egyház miért képzeletünk elkövetkező évtizedeire is.

világosan kell látniuk: házasságot kötni nem egyszerűen csak természetes folytatása annak, amiben már most is élnek. Az esküvő nem pusztán megállapít valamit, ami már tényszerűen amúgy is fennáll, hanem azt is jelenti, hogy a jegyesek egy Isten színe előtt tett, döntő kijelentéssel egy életre szóló érvénnyel elkötelezik magukat házassági szövetségük mellett. A felkészítés beszélgetései során általában azt tapasztalom, hogy ez a visszavonhatatlan érvény és a kimondandó szavak értelme és súlya mélyen megérinti a fiatalokat.

A jegyesmegáldás szertartásával Magyarországon mostanáig legfeljebb csak egyéni kezdeményezés alapján találkozhattunk. Ennek egyik oka az, hogy e megáldás szövegét a házasságkötés bővített szertartáskönyve tartalmazza, melyet magyarul csak a közelmúltban vehettünk kézbe.⁹ A jegyesmegáldás Isten oltalmába helyezi a házasulandókat, valamint az előkészület egész folyamatát, tudatosítva a fiatalokban a jövődöntés komolyságát és súlyát.

Az eljegyzés alapvetően a két család ünnepe, amit helyénvaló valamilyen szertartással és közös imádsággal megünnepelni (*Előzetes tudnivalók* 253). Az ünneplés vezetője lehet a szülők egyike, valamely világi személy, vagy diakónus, illetve pap. A szertartás egyes részeit az ünneplők az egyedi helyzetekhez bizonyos kereteken belül hozzáigazíthatják (255). Az *Előzetes tudnivalók* külön kiemeli, hogy a jegyesek megáldása történhet a jegyeselőkészítés kezdetén is (256).

Az ünneplés Isten igéjének olvasásával kezdődik, majd a homília és az egyetemes könyörgések után történik a fiatalok megáldása. A jegyesek megáldásának szertartását úgy kell levezetni, hogy világos legyen: nem házasságkötési szertartásról, vagy annak valamiféle elővételezéséről van szó, hiszen nem kelthetjük azt a látszatot, mintha az Egyház megáldaná a házasságkötés előtti – tehát teljes felelősségvállalás nélküli – együttéléseket (254). Emiatt az előírások szerint például sohasem történhet szentmise keretében (256). A jegyesek megáldása akkor ajánlható, ha a jegyességre lépő pár egyházközségünk gyakorló tagjai közül kerül ki, és keresztény felelősséggel készül küszöbön álló házasságkötésükre.

■ KOMPETENS ÜNNEPLÉS

A jegyespár végleges elköteleződésének tágabb családi és baráti körben megünnepelt nyilvános eseménye, a templomi házasságkötés komoly előkészítést igényel. A liturgikus szövegek, az ének és a zenei kíséret kiválasztásánál,

⁹ *A házasságkötés szertartásának rendje* új kiadása (Szent István Társulat, Budapest 2006.), amely az 1990-es bővített latin mintakiadás alapján készült. Ez a Függelékben (II.) tartalmazza a jegyesek megáldásának az eljegyzés alkalmával mondandó szövegét.

a templom ünnepi díszítésénél természetesen figyelembe vesszük az érintettek igényeit. Ezek összehangolása és egységben tartása a legsajátosabb értelemben lelkipásztori feladat.

A liturgikus ünneplés előkészítése körüli feladatok

A jegyesoktatás ideje alatt hamar kiderül, a házasulandók milyen kapcsolatban vannak egyházközségükkel: gyakorló hívők-e? Noha a házasságkötés rendes körülmények között szentmise keretében történik (29), a szertartást értelemszerűen akkor érdemes szentmise keretén belül ünnepelni, ha a jegyesek maguk és/vagy a család tagjai ezt külön igénylik, mivel a szentmise fontos része életüknek. Nem kevés olyan hely van, ahol a hagyományos esküvő annak ellenére is csak szentmise keretén belül elképzelhető, hogy a misére járás már réges-rég visszaszorult. Ilyen esetekben ajánlatos, hogy a felkészítés alatt a lelkipásztor feltárja a régóta megőrzött szokás eredeti értelmét, miáltal a jegyesek új utakat találhatnak az Eucharisztia ünnepléséhez. Lelkipásztorilag általában nem tűnik szerencsés megoldásnak, ha ilyen esetekben lebeszéljük őket róla, illetve megtagadjuk tőlük a mise keretén belül való ünneplést – hacsak más, nyomós ok nem szorít minket erre.

A házasságkötés misén kívüli formáját akkor végezzük, ha azt a pár kéri, illetve amikor látható, hogy sem ők, sem a többi résztvevő nem lennének képesek bekapcsolódni a nászmise ünneplésébe. Ettől függetlenül a mise nélküli esketés jelenlegi formája ugyancsak jó alkalmat kínál arra, hogy a hitükben kevésbé egyházas résztvevők számára is feltárja a házasság szentségének lényegét, hiszen ezt a szertartást is az alkalomra szóló és sokféle lehetőséget kínáló igeliturgia előzi meg.

A lelkiismeret-vizsgálatra és gyónásra nyitottságot mutató fiatalok és családtagjaik előtt világossá tehetjük, hogy szerencsés, ha az életre szóló elkötelezettség vállalását, megelőzi az Istennel, embertársainkkal és önmagunkkal való kiengesztelődés. Ajánljuk fel az esküvőt megelőző szentgyónás lehetőségét annak ellenére is, hogy a tapasztalat szerint mára egyre kevesebben tudnak mit kezdeni azzal. A jegyesoktatás során több alkalommal is utalást tehetünk a folyamatosan gyakorolt kiengesztelődés és az istenkapcsolat fontosságára, és ne egyszerűen csak a konkrét alkalomra szóló rituális történet (t.i. az aktuális gyónás) szükségességét hangsúlyozzuk. Egy tartós és megújulásra képes házastársi kapcsolat egyik legfontosabb megalapozója a rendszeres kiengesztelődés Istennel, önmagunkkal és egymással.

Persze semmiképpen sem arról van szó, hogy a jegyeseket mindenáron meg kellene gyóntatni. Nem lenne okos dolog arra használnunk egy ilyen ünnepet, hogy az érintetteket és rokonságukat gyónásra, áldozásra készítsük,

noha már előre biztosra vehető, hogy többé se misére menni, se gyónni nem fognak.

Az ilyen típusú lelkipásztori igyekezet arra kéri a hívőt, hogy a szentségfelvétel pillanatában „gondolja komolyan” azt, amiről nagy biztonsággal tudható, hogy a későbbiekben ugyanúgy elhanyagolja majd, mint azelőtt. Úgy tekint az ilyen szentségfelvételt, hogy „valahogy” mégiscsak hatékony.

A „valahogy hat” homályos elképzelése mögött ott húzódhat az a pásztori igény, hogy ezen a módon is igyekezzünk megpecsételni és szorosabbra fűzni az érintettek egyházhoz tartozását. Mintha az ilyen esetekben a gyónást és áldozást egyfajta prekatekumenális, vagy „visszaszoktató” rituáléként akarnánk használni, pedig ez meglehetősen távol áll az Egyház szentségfelfogásától. Vajon erre való-e a bűnbocsánat szentsége? Nincsenek-e más, szerencsésebb utak az egyházas gondolkodás felélesztésére?

A liturgikus időszak figyelembevétele

A korábbi szokásoktól eltérően manapság az esküvők legkedveltebb időszaka a tavasz vége és a nyár.¹⁰ A házasságkötés időpontjával kapcsolatban a jegyesek legtöbbször kész elhatározással jönnek. A templomi esküvő időpontját gyakran az határozza meg, hogy mikorra találtak szabad helyet a vacsora lebonyolítására kiválasztott vendéglőben. Az ily módon ajánlott időpontot általában elfogadhatjuk, mindig ügyelve arra, hogy az esketést beillesztjük az egyházi év során ünnepelt alkalmak sorába, lehetőség szerint elkerülve a bűnbánati, illetve böjti időszakokat, és mindenképpen vegyük figyelembe az adott nap sajátos természetét.¹¹

A hirdetések

A házasságkötés kihirdetése a helyi közösség számára a megkötendő házasság tudomásulvételének elsődleges hivatalos fóruma. Lelkipásztori szempontból megfontolandó, hogy az inkább tájékoztatást szolgáló pusztá kihirdetés mellett vagy helyett az esküvőt megelőző hetekben a jegyespárt belefoglaljuk közösségi szentmiséink egyetemes könyörgéseibe, miáltal bizonyos értelemben az egész egyházközség részese lesz a házasságkötés ünneplésének. Ez pedig nem csupán a közösség összetartozás- és felelősségérzését erősítheti, de a kö-

¹⁰ A paraszti világban inkább télen voltak az esküvők, hiszen akkor egyrészt kevesebb volt a munka, másrészt a hidegben eltartható volt a nagy számban összejövő vendégsereg ellátását szolgáló étel. Tulajdonképpen az akkori helyzethez hasonlóan az időpontválasztás most is megmaradt praktikus szempontokat figyelembe vevőnek, csak az igények és a preferenciák változtak.

¹¹ Vö. *Előzetes tudnivalók* 32. pont.

zösség minden korosztályának figyelmét felhívja a szentségi házasságkötés és a felelős családalapítás fontosságára.

A szertartás próbája

Az esküvőre készülve a fiatalok többsége izgalommal várja a szertartást, és gyakran már előre sok mindent meg akar tudni róla. Ez az igényük érthető, hiszen nem mindegy, hogyan jelennek majd meg ama jeles napon családtagjaik és barátaik előtt. Az oktatás ideje alatt többféle lehetőség kínálkozik arra, hogy bevezessük őket az ünneplés mikéntjébe. A közelmúltban megjelent *Esküvőnk* című kiadvány például közli a szertartás egész szövegét, így többek között abban is segítséget nyújt az érdeklődőknek, hogy megismerhessék a szertartás menetét, illetve kiválaszthassák maguknak a legmegfelelőbb szentírási szövegeket.¹² A kiadványt érdemes az oktatás kezdetén a jegyesek kezébe adni, hogy az ott leírtakat legyen idejük megemészteni, és megfogalmazhassák az esetlegesen felmerülő kérdéseiket.

Ha bizalmi légkör alakul ki a felkészítő lelkipásztor és a jegyesek között, az esküvőt közvetlenül megelőző templomi próbák nemegyszer feldobott hangulatban zajlanak. Az ilyenkor tapasztalható tréfálkozások vagy akár ügyetlenkedések mögött leplezett izgalom húzódik meg, mivel a fiatalok jó része szokatlanul érzi magát a házasulandó szerepében, és izgul amiatt, hogy mi fog történni a templomi esküvőjén. A próba érzelmileg is jelentős állomása a társadalmi szerepváltás tudatosulásának, illetve elmélyülésének, és ez mindig megtapasztalható ezen alkalmakkor. Az érzékenyebb, az érzelmeiket kevésbé kimutatni képes fél/felek általában erős késztetést érez/nek a viccelődésre, nevetésre. A komolyság erőltetése nem tűnik jó megoldásnak, ehelyett fontos tudnunk, hogy nemegyszer az állapotváltás érzelmi nehézsége okozta kínos feszültség következménye ez a magatartás, amit érdemesebb elfogadó és támogató lelkipásztori jelenléttel kezelnünk.

Az eskető pap részéről a próba során kifejezetten veszélyes lehet, ha korábbi anekdotikus helyzeteket idéz fel a jegyesek előtt, mivel ez az ünneplés során egy apró nyelvbotlás, vagy esetlen gesztus következtében a lámpalázás feszültség és izgalom hatására nevetés kirobbanásához vezethet.

Fontos, hogy a próba során a lelkipásztorok ne egyszerűen csak instruálják a fiatalokat, vagy egykedvű hangon elsorolják a várható történéseket. A házasságkötés próbájának során nagy jelentősége van a templomtér bejárásának, az elhelyezkedések megbeszélésének, a bevonulás és a különböző vonulások

¹² Új Ember kiadó: *Esküvőnk*, 2006. Megjegyzendő, hogy korábban is és jelenleg is több kiadó jelentetett meg a felkészítést segítő kiadványt, melyek nagy haszonnal forgathatók.

próbájának és annak, hogy a fiatalok sajátta tegyék az egyes mozdulatokat. A jegyesekkel ismertetjük azokat a feladatokat, amelyek rájuk, vagy amelyek más résztvevőkre (pl. tanúk, szülők) vonatkoznak, és közösen átgondoljuk velük mindazt, amit a szertartáshoz otthon elő kell készíteniük. Egyszóval, közösen keressük meg a legmegfelelőbb formákat a küszöbön álló ünneplésre.

A zene és az ének

A zene és az ének a liturgiában sohasem pusztán dekoráció vagy a csönd megtörése, hanem sokkal inkább az imádság, mégpedig a közösségi imádság különlegesen kifejező formája, amelynek az a feladata, hogy kifejezze a házasságkötésben megjelenő húsvéti misztériumot. Művészi szinten előadva a szent zene az ünneplő közösség lelki örömeinek és a jeles nap szépségének optimális kifejezője lehet. Amennyiben az éneklés szolgálatát a plébánia valamely közössége, énekkara végzi, a kóruspróbáknak is fontos szerepe lehet az előkészületben. Az esketés alatt az előírásoknak megfelelő zeneszámok játszhatók.¹³

Fotó

Manapság az esküvői fotósok a szertartás menetével kapcsolatban nagyobb részt tájékozottak, és általában fontoskodás nélkül, intelligensen mozognak a szakrális térben a szertartás alatt. Néhány előzetesen adott gyakorlatias instrukció ennek ellenére hasznos lehet, hogy a fotózás, illetve filmezés ne zavarja meg az ünneplés bensőségességét. A lelkipásztorok részéről a figyelmesség jele, ha a szertartás egésze alatt figyelembe veszik, hogy az ünnep megörökítése milyen nagy jelentőséggel bír a fiatalok és az egész család számára.

Előesti közös imádság

A megkereszteltek széles körben tapasztalható szekularizálódása miatt a házasságkötés ünneplése plébániáinkon ritkán tekinthető valóban imádságos és a szó szoros értelmében vett hitbeli történésnek.

Ha mégis vannak olyan párok, akik közösségeink aktív tagjai, érdemes a házasságkötést megelőző esték egyikén közös imádságot tartani a jegyesek, a tanúk, a szülők, a barátok és a saját kisközösség tagjainak részvételével. Ezen alkalmakon a közös éneklés, az ige elmélyült hallgatása, az Eucharisztia imádó szemlélése mellett esetlegesen sor kerülhet a jegyesek rövid tanúságtételére, amely általuk kiválasztott bibliai szakaszok alapján történhet.

¹³ Lásd a „Musicam Sacram“ (Sacr. Congr. Rit. 1967. március 5.) irányelveit. : *Documenta Musicae Sacrae*, Malezi, Budapest 2006.

■ A HÁZASSÁGKÖTÉS SZERTARTÁSÁNAK LITURGIKUS ÜNNEPLÉSE

Közvetlen előkészületek

A templomtér előkészítése során a jegyesek székeit, a térdeplőt és a virágdíszítést általában a helyben megszokott rendben helyezik el. Az esketéshez szükséges kellékek tárolására lehetőség szerint használjunk kis asztalt, hogy ne az oltár alakuljon alkalmi lerakodóhellyé. A jegyeseket még a próbán figyelmeztessük, hogy a gyűrűket időben küldjék be előre, vagy ünnepélyes menetben hozassák be a szertartás elején.

Gyülekezés, a násznép fogadása

Ha az esketésre érkezők idegenül mozognak a templomtérben, nem mindegy, kedves eligazító szavakra találnak-e, vagy ledorongolásra, kioktatásra?¹⁴ Helyenként változik, hogy a szertartás előtt szükség van-e a telefonok kikapcsolására való figyelmeztetésre.

Vidéki esküvőkre a már folyamatban lévő vendéglátás következtében nemegyszer feldobott hangulatban érkezik a násznép. Egy talpraesetten levezényelt fogadás és személyes hangú, a teologizáló emelkedettséget mellőző igehirdetés befogadóbbá teheti az ilyen résztvevőket, míg egy hosszadalmas szertartás erősebb ellenállást generálhat.

Bevonulás

A házasulandók fogadása, a templomajtóból történő bekísérés a fiatalok iránti nyitottság és vendégszeretet gesztusa. A bekísérés emlékezetünkbe hívja a keresztelés szertartásának befogadó gesztusát.

A jegyesek bevonulásánál különböző lehetőségekkel élhetünk, mindegyik forma más szempontot hangsúlyoz. A hagyományos rend szerint a szülők kísérik be a fiatalokat, és a tőlük való elbúcsúzás dramatikusan is megjeleníti a Teremtés könyvének isteni rendelkezését: „A férfi elhagyja apját és anyját és a feleségéhez ragaszkodik.” Újabban népszerű lett az a változat, hogy a vőlegény egyedül vonul be, majd a szentély előtt, a szertartást vezető pappal együtt várakozik a menyasszony bevonulására.

Ha a fiatalok a házasságkötés előtt már hosszabb időn át együtt éltek, és adott esetben gyermekük is született, vagy feszült, esetleg semleges a kapcsolat a szülőkkel, gyakran kérik, hogy párként vonulhassanak be.

Közös mérlegelés alapján válasszuk ki a legmegfelelőbbnek tűnő formát.

¹⁴ Vö. *Előzetes tudnivalók* 37. pont.

Köszöntés, ráhangoló szavak

A szertartás kezdetén elmondott köszöntő szavakkal teremtjük meg a kapcsolatot az eseményre egybegyűltekké. Szavaink milyenségétől függően a hallgatóságban a legkülönbözőbb érzéseket hozhatjuk felszínre, illetve mélyíthetjük el. Bizonyos esetekben bensőséges, személyes szavakra van szükség, máskor inkább egyszerű, visszafogottan ünnepélyes fogalmazásra.

Egyre növekvő figyelemmel kell lennünk az iránt, hogy markánsan más-ként gondolkozók is helyet foglalhatnak a résztvevők soraiban. Máshogy kell szólunk egy alapvetően gyakorló keresztény közösséghez, mint az Egyháztól távolabb állókhoz. E kétfajta hallgatóság gyakran keveredve ül be szertartásainkra.

Ennek tudatosítása részünkről nem jelent megalkuvást, vagy a keresztény örömhír lapos humanizmussá degradálását, inkább egyfajta, az elő-evangelizáció iránti felelősségtudatot, illetve azt a törekvést, hogy tudatosan egy mindenki számára érthető nyelvet használjunk.

Alapvetően döntenünk kell afelől, hogy egy leszálló ágban járó, valaha hatalmas Egyház utolsó katonájaként mennyei dörgedelmeket akarunk-e szórni a hallgatóságra, kihasználva az alkalmat, hogy bekényszerültek a templomunkba, vagy a realitással számolva, különböző élethelyzetben lévő és eltérő felfogású embereknek szeretnénk meghirdetni az örömhírt? Az *Előzetes megjegyzések* 37. pontja láthatóan ez utóbbit ajánlja a lelkipásztoroknak.

A templomi esküvőre meghívottakkal kapcsolatban érdemes tájékozódunk a fiataloktól a jegyesoktatás során.

Utalás a keresztségre

A jegyesek megkeresztelt volta új minőséggel gazdagítja a házasságkötés emberi mozzanatát, ezért a szertartásban utalhatunk a keresztség és a házasságkötés kapcsolatára. A szentségi házasság ugyanis éppen azáltal válik kegyelemközlő jellé, hogy Krisztus és az egyház közötti kapcsolatot ábrázolja. A nászmisésküvők elején a szentmise szokásos bűnbánati része elmarad (53), de adott esetben helyettesíthető a keresztségre történő emlékezéssel, például a szenteltvízzel való meghintéssel.¹⁵ A hit és elköteleződés megújításának szent jelét hitben élő párok esketésénél alkalmazhatjuk.

¹⁵ Paul DE CLERCK, „Il sacramento del matrimonio”: *Exultet. Enciclopedia pratica della liturgia* Louis-Michel Renier (diretta da), Daniele Piazzi (Ed. ital.), Queriniana (eredeti fr. kiad.: 2000.) Brescia 2002, 255–261;

Igeliturgia

Az ige liturgiáját a szokott módon végezzük, három olvasmány vehető. A szövegek a Szentírás azon részeiből származnak, melyek különösen is kifejezésre juttatják a házasság jelentőségét és méltóságát.¹⁶ Ha a fiatalok maguk választottak a szövegek közül, sőt a felkészítés során esetleg azt is megbeszéltük, mi tette fontossá számukra ezeket a részleteket, az Isten ígéje még személyesebben megszólíthatja őket, illetve az egybegyűlteket.

Az evangéliumot követő homíliában kiemelhetjük többek között a házasság folytonos útonlevését, a keresztény értelemben vett szentség újdonságát, valamint a Krisztussal való kapcsolat jelentőségét a házasság hétköznapijaiban.

Mivel Magyarországon jelenleg kötelező a világi hatóságok előtti házasságkötés, a nem szentírás eredetű, poetikus szövegeket általában annak alkalmával szokták elmondani, így ritkán szembesülünk azzal a nehézséggel, hogy a liturgikus ünneplés során hol adjunk helyet egy ilyen nem szentírás szövegnek? Természetesen itt is érvényben van az a liturgikus alapelv, miszerint ezek nem helyettesíthetik Isten Igéjét.¹⁷

A házasságkötés szertartása

A házassági beleegyezés kinyilvánítása előtt a pap megkérdezi a feleket szabad elhatározásuk természetéről, melynek során lényegében a házasság érvényességének feltételeiről tesz fel kérdéseket. A szöveg itt a jog első pillantásra talán ridegnek tűnő pontosságával fogalmaz, ám ez érthető, hiszen a tiszta keretek, a világos feltételek és szándékok a hosszútávú bizalom alapfeltételei. Minél inkább sikerült elmélyítenünk a megelőző beszélgetések során e kijelentések tartalmát és jelentőségét, annál kevésbé áll fenn a veszély, hogy az ünneplők valami hivatalos szervezet adminisztratív fontoskodásának érezzék a szertartáselemet.

A házassági beleegyezés kinyilvánítása során a menyasszony a vőlegény kezébe helyezi a kezét, és ezt a pap átköti stórával. A próba során érdemes figyelni arra, hogy a jegyesek félig egymás felé forduljanak, hogy e fontos szertartás az egybegyűlteket által is látható módon történjék.

Az egymásba helyezett kezek gesztusa a szeretetben való gyöngéd egymásrautaltság, a nyitottság, a kiszolgáltatottság-önkiszolgáltatás szimbóluma. A kezeket átkötő stóla azon túl, hogy a beleegyezés-nyilvánítás hivatalos voltát is jelzi, Isten hűségét jelképezi, az isteni támogatás feltétlenségét sugallja.¹⁸

¹⁶ *Előzetes tudnivalók* 56. pont.

¹⁷ *Redemptionis Sacramentum* a szentmise végzésével kapcsolatban utal erre a 61–62. pontokban.

¹⁸ A beleegyezés kifejezésére az új szertartáskönyv a 63-as pontban egy új, eddig Magyarországon nem használt szövegváltozatot is közöl.

A felek életre szóló érvényű szándéknyilvánítása Isten áldásával és kegyelmével nyer megerősítést, ami mind jogi, mind érzelmi szempontból véve a tempolomi házasságkötés legfontosabb pillanata. Ha a próba során a jegyesek megkeresték a megfelelő mozdulatot, gesztust, és oly módon tudják kimondani a beleegyezés szavait, hogy a szív megértésével értsék és érezzék a rituális történés értelmét, akkor a rítus képes betölteni szerepét: átélhetővé teszi a fiatalok számára döntésük az egész életre és a közösség egészére kiható következménnyel járó voltának súlyát és szépségét.

A beleegyezés kinyilvánítására a 63-as pont olyan szövegjavaslatot kínál, melyben a jegyesek egymást szólítják meg. Ez a variáns olyan utalásokat tartalmaz, amelyek a magyar rituálé esküjének szövegében megtalálhatók, ezért kérdés, vajon népszerűvé válik-e majd ez a formula?

A házassági beleegyezés elfogadását az eskető pap részéről a szertartáskönyv már így vezeti fel: „a pap ... így szól az új házasokhoz.” A rubrika tehát a nyugati teológia azon meggyőződését fejezi ki, miszerint a házasság szentségét a beleegyezés (consensus) kinyilvánítása, nem pedig a papi áldás hozza létre.¹⁹ Az isteni áldás közvetítése a pap részéről, és a jelenlévők meghívása a tanúskodásra, egyrészt a jogi értelemben végbement szövetségkötés hivatalos elismerését, másrészt a támogató jelenlét biztosítását is jelzi az Egyház, valamint a rokonság és a barátok részéről.

A házaselek eskütétele magyar szokás,²⁰ először protestáns rituálékban találkozunk vele. Az eskütételt a tanú által tartott feszületre tett kéz gesztusa kíséri, és rendszerint térden állva történik.

Ezt követően az eskető pap megáldja az egész szertartás legősibb szimbólumainak egyikét, a gyűrűt, majd a felek egymás ujjára húzzák azt. Mivel ez kiemelkedően fotogén pillanat, figyeljünk arra, hogy legyen mód annak megörökítésére.

A szertartás ezen pontján hasznos lehet néhány perc egy kis csendes imádságra, illetve egy megfelelő zeneszám meghallgatására, a pillanat átélésének elmélyítésére.

Az Eucharisztia liturgiája előtt még a fiatal házasokért imádkozunk az egyetemes könyörgésekben. Hívó felek esetében itt különösen is jó alkalom adódik a barátok és rokonok kéréseinek, áldáskívánságainak kifejezésére, ter-

¹⁹ Vö. I. Miklós pápa, „Ad consulta vestra” ad Bulgaros, 866. november 13: DS 643.

²⁰ A szertartáskönyv magyar nyelvű kiadásában ezért nem kapott saját számot, hanem a 65. szám A. pontjaként szerepel, hogy a magyar kiadás a betoldás ellenére is megfeleljen a Római Rituálé számozásának. Az eskü szövege a korábbi kiadástól eltérően személyesen szólítja meg a másik felet, („Isten engem úgy segítjen ..., hogy téged, N., szeretlek...”) de a függelékebe bekerült az eddig használt formula is. Erre a mozzanatra érdemes figyelni a próbák alkalmával, a testtartás megválasztásánál.

mészetiesen figyelembe véve az egyetemes könyörgésekre vonatkozó általános szabályokat.²¹ Ha a házasságkötés szentmise keretében történik, ezután következik a szentmise áldozati része a szokott módon, a megfelelő szövegekkel.

Nászáldás, záró áldás és elbocsátás

A *Nászáldás* szokás szerint a *Miatyánk* után, a *Szabadíts meg* elhagyásával történik.²² A rubrika szerint az eskető pap felszólítja a jelenlévőket csendes imádságra. Mivel a rubrika imádkozó közösséget feltételez, a körülményeknek megfelelően érdemes megfontolni, érdemes-e számottevő időt hagyni a csendes imádságra. Az ünneplésre érkezők hitbeli felkészültsége miatt az esetek többségében ma célszerűbbnek tűnik a felszólítás után csupán jelképes hosszúságú szünetet tartani.

Az áldásszöveg ősi formulája, amely a *Gelasianumban* található, eredetileg kizárólag az új asszonyért könyörgött. A jelenleg használt formula²³ már mindkét félre kéri az Isten áldását, majd ezt követően a szöveg közepén található benne egy rész, amely csak az új asszonyra vonatkozik, név szerint is megemlítve őt. A 242. és 244. pontokban található szövegváltozatok egyenlőképpen név szerint említik a két házastestvért, s az utóbbi némileg rövidebb a másik kétónél. Az áldás szövege kitűnő vezérfonal és segítség lehet az oktatás során, amikor a házasságról szóló tanítást tárjuk fel a jegyesek előtt.

Az elbocsátásban az eskető pap a fiatal párnak az Egyházban és a világban ellátandó feladatát jelöli ki. Ez a rítus nem pusztán egy szertartás lezárása, hanem egy, a jövőre irányuló küldetés tudatosítása is egyben.

Az elbocsátáskor néhány szóban lehetőség van arra, hogy az új házasokban és a résztvevőkben tudatosítsuk azt az új közösséget, amely az Eucharisztiaiban jött létre köztük és az egyházi közösség között, és utalást tehetünk a Szent Családra, mint a családi élet mintájára. Üdvözlendő szokás, hogy egyes plébániákon Szent Család-ikont adnak az új házasoknak.

Hasonlóan szerencsés gyakorlat, hogy a szülők egyfajta nyílt levél gyanánt Bibliát ajándékoznak az új családnak. A Szentírás az Ige tanúja, amelyet a szülők emlékeztetőül, és a jövőre is irányuló lelki örökségként adnak át a fiataloknak.

²¹ MR *Bevezető megjegyzések* 45–46.

²² 72. szám.

²³ 74. szám.

■ BEFEJEZÉS

A fentiekben arra tettünk kísérletet, hogy a házasságkötés szertartásmenetét átgondolva, a jegyesoktatás és a többi előkészület számára keressünk impulzusokat, mégpedig egy olyan világban, amelyben a rituális ünneplés iránti érzék halványulóban van, és amelyben a közösségi hagyományozás korábban erős igényét fokozatosan a felértékelődő individualitás veszi át.

A jegyesoktatás alkalmain a legkülönbözőbb háttérrel rendelkező fiatal jegyesek életének minden bizonnyal egyik legkiemelkedőbb napját készítjük elő, mégpedig azzal a céllal, hogy a lelkipásztori gondoskodás és egy hiteles vallási élményt adó ünneplés közelebb vezethesse őket tulajdon gyökereik, emberi és keresztény értékeik újrafelfedezéséhez, amire nagy szükségük lesz a rájuk váró közös út során.

ÉLETRAJZI ADATOK: *Káposztássy Béla* 1970-ben született Békéscsabán, tanulmányait az Egri Hittudományi Főiskolán, a Pázmány Péter Római Katolikus Hittudományi Akadémián, majd a római Szent Anzelm Egyetem Liturgikus Intézetében folytatta, doktori fokozatát (PhD) a Hittudományi Karon szerezte 2006-ban. A MALEZI liturgikus referense, a Központi Kántorképző liturgika- és hittantanára (2002–), váci egyházmegyes pap (1994), a Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kara Kineziológiai és Sportorvosi Intézet Mentálhigiéné Tanszékén *Mentálhigiénés szakember* diplomát szerzett (2003), ugyanitt oktat (2006–), főiskolai adjunktus (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác).

E-mail: kaposztassyb@malezi.hu